

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТАРШОКЛАСНИКІВ ШЛЯХОМ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ТА ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАСОБІВ

Григорій Зікій, старший викладач

Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова
м. Київ

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТАРШОКЛАСНИКІВ ШЛЯХОМ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ТА ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАСОБІВ

У статті розкрито стан підготовки водіїв транспортних засобів, вказано недоліки та їх причини. Розкрито процес сприймання дорожньої обстановки учасниками дорожнього руху. Проаналізовано шляхи вдосконалення підготовки водіїв із залученням ПЕОМ.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасного стану життєдіяльності людини показує, що практично все населення країни є учасниками дорожнього руху. У 2003 році зареєстровано 42409 дорожно-транспортних пригод, в яких 7149 осіб загинуло і понад 47 тисяч були травмовані. Статистика свідчить, що порівняно з 2002 роком кількість ДТП зросла на 23%, а число загиблих та травмованих у них осіб – відповідно на 19,5% та 25% [1]. У понад 70 відсотків ДТП винуватцями є водії. Тому формування готовності молоді до безпечної професійної діяльності водія стає важливою проблемою суспільства.

Метою статті є розкрити можливості особистості у сприйнятті дорожньої інформації та шляхи вдосконалення підготовки водіїв автотранспорту організаційно-педагогічними засобами.

Виклад основного матеріалу. Вдосконалення змісту підготовки водіїв транспортних засобів у нашому дослідженні зводилося до інтеграції курсу “Правила дорожнього руху” та “Основ безпеки руху”. Аналіз стану та розвитку навчального процесу підготовки водіїв показує, що у програмах тривалий час психофізіологічні основи праці водіїв взагалі були відсутні. Тільки в 60 роках минулого століття було включено такий розділ обсягом 2 – 4 години. Проте введення у зміст програми розділів анатомії, психології та властивостей особистості не дало відчутних змін у формуванні професійно значимих якостей. Причинами цього, на нашу думку, були:

- відсутня відповідна підготовка викладацьких кадрів;
- недостатність методичних доробок з даної проблеми;
- загальноосвітня підготовка учнів не мала відповідної бази знань для сприйняття даного

матеріалу.

У зміст діючої програми підготовки водіїв автотранспортних засобів включено питання психофізіологічних особливостей праці водіїв (4 години). Проте чинна структура змісту та кількість планових годин не може забезпечити готовність старшокласників до діяльності як надійної ланки системи ВАД [Водій – Автомобіль – Дорога].

Існуюча концепція змісту програми правомірно прагне до відбиття усіх існуючих аспектів соціального досвіду організації дорожнього руху – знань, способів дії, творчого досвіду, емоційно-ціннісних, психологічних, правових та морально-етичних відношень. Насправді виникає невинуватана редукція його до одного компонента – знанням ПДР. Таким чином, “інформуюче” навчання не може забезпечити гармонійного розвитку особистості. В сучасних умовах підготовки водіїв автотранспортних засобів, особливо при виникненні необхідності суттєвої активізації “людського чинника”, освітня технологія перестала належним чином виконувати соціальне замовлення суспільства щодо зменшення дорожньо-транспортних пригод і тому потребує вдосконалення. Причин такого стану декілька – організаційна, правова та педагогічна. До організаційної належить той факт, що створення програм, ліцензування навчальних закладів та організація навчального процесу належить до компетенції Міністерства освіти, а складання екзаменаційних білетів та приймання екзаменів – до Міністерства внутрішніх справ. Тому зміст запитань багатьох білетів далекий до основної мети підготовки водіїв. Перевірка знань правил дорожнього руху на екзаменах здійснюється, як правило, за допомогою ПЕОМ, тому складання завдань повинно здійснюватися відповідно до дидактичних вимог.

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТАРШОКЛАСНИКІВ ШЛЯХОМ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ТА ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАСОБІВ

Правова причина, на наш погляд, криється у можливості безкарно порушувати ПДР, або з мінімальними штрафами. Наприклад вимогу ПДР про встановлення на транспортному засобі розпізнавального знаку “Обмеження максимальної швидкості” не виконують понад 80 відсотків водіїв зі стажем до двох років.

Сучасне навчання своїм змістом та педагогічними засобами насамперед спрямоване на озброєння учнів знаннями – загальноосвітніми, загальнотехнічними чи спеціальними. Формування інших елементів готовності випускників до майбутньої трудової діяльності належним чином не програмується, не регулюється через дидактичні плани. Це означає, що формування готовності до виконання соціально-трудова функцій водіїв реалізується за рахунок додаткових зусиль об’єктів навчального процесу і стимулюються не змістом програм, а часто зовнішніми, організаційно-педагогічними факторами або особистим авторитетом та ентузіазмом учителя.

Тому необхідно суттєво уточнювати наше уявлення про навчальну діяльність, у якій відбувається засвоєння основ майбутньої трудової діяльності.

Соціальні відношення та найважливіші види діяльності з їх предметно-структурними характеристиками об’єктивно передують конкретному індивіду. Оволодіння цими відношеннями та діяльностями в усій їх цілісності включає формування їх мотивації, предметно-цільових та операційних компонентів. Оволодіння видом діяльності неможливе без оволодіння відповідною мотивацією. Діяльність у точному розумінні слова є реалізація певного мотиву [2].

Навчальна діяльність виступає механізмом соціалізації особистості, забезпечуючи засвоєння суспільних відносин та виконання будь-якої людської діяльності. Така діяльність досягає найвищого рівня розвитку своєї цілісності тоді, коли її об’єктивним змістом та мотивом стає самоосвіта, саморозвиток особистості, самопідготовка до різних видів професійної та соціальної активності. Безумовно, навчальна діяльність спрямована на підготовку учнів до виконання іншої, насамперед професійної діяльності. Головною умовою процесу формування готовності до професійної діяльності конкретного напряму є адекватність мотиву навчання природі навчальної діяльності, тобто мотивом виступає прагнення старшокласників досконало оволодіти формами та методами, майбутньої професійної діяльності водія. Готуючись до майбутньої діяльності, учні в

навчальному процесі засвоюють її регулюючий аспект, тобто вчать ставити цілі та приймати рішення, характерні для майбутньої діяльності. Спрямовуючим фактором при цьому виступають моральні регулятори поведінки, що носять міждіяльнісний характер.

Засвоєння психологічних механізмів діяльності здійснюється у тісній єдності із засвоєнням практичних операцій. Та оскільки операційний склад майбутньої професійної діяльності водія засвоюється в умовах модельованих ситуацій, учні повинні одночасно із засвоєнням розумових та практичних операцій засвоювати і орієнтовну основу переносу їх у реальні умови.

При вивченні теми “Проїзд перехресть” старшокласники досить багато виконують вправ з визначення черговості проїзду перехресть. Вправи виконуються на картках програмованого контролю, ПЕОМ та планшетах з моделями проїзних частин, засобами регулювання дорожнього руху та транспортними засобами. При розв’язанні таких вправ учні використовують теоретичні знання відповідних пунктів ПДР на практиці, але, зрозуміло, що така практика є штучною. З метою наближення занять у класі до реальних дорожніх та технологічних умов нами розроблені динамічні ситуації дорожньої обстановки для демонстрації на комп’ютерах.

Формування знань, умінь та навичок є складним психолого-педагогічним процесом, засвоєння їх – значить сприйняти й зрозуміти певний матеріал чи процес, пов’язати його зі своїм досвідом, навчитись його застосовувати, зробити його своїм надбанням. М. Сеченов зазначав: “Всяка думка може бути засвоєна чи зрозуміла тільки такою людиною, в якій вона входить ланкою до складу її власного досвіду”.

Таким чином, процес оволодіння учнями системою знань, вмінь, навичок ґрунтується на загальних закономірностях пізнання світу. Суть процесу формування вмінь та навичок керувати діями передбачає відтворення певної суми загальноосвітніх знань і умінь. Свідоме сприймання й розуміння змісту навчання відбувається значно успішніше, коли він спирається на певні знання та вміння, а особливо на власний досвід. Тому при вивченні, наприклад, теми “Дорожні знаки” необхідно підготувати учнів до сприймання зорової інформації, нагадати та обговорити з ними піктограми, символи, кольори, форми, розміри, проекції.

Для ефективності формування вмінь та навичок велике значення має розуміння учнями теоретичного матеріалу та способи застосування на практиці. До сприймання нового матеріалу

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТАРШОКЛАСНИКІВ ШЛЯХОМ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ТА ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАСОБІВ

учнів необхідно готувати. Одним із головних факторів такої підготовки вчені вважають спонукання учнів до навчальної діяльності. М. Алексеева зазначає: “Щоб навчити дитину, треба не просто передати їй знання й вміння, а й викликати в неї відповідну активність, пізнавальну й практичну. Важливим структурним елементом цієї активності є мотивація учня до навчання” [3].

Сприймання інформації є головним і початковим елементом у будь якій діяльності. Діяльність людини відбувається у світі безмірної кількості інформації. Крім того, сама її сутність, або психіка – найскладніша інформаційна система, яка приймає інформацію із навколишнього світу, переробляє її, накопичує в пам’яті у вигляді знань, генерує нові інформації і виступає як регулюючий чинник у різноманітних видах діяльності та життєвої активності людини. Наприкінці довгого і складного ланцюжка психічних перетворень у нашому мозку виникає деяке когнітивне утворення, яке називають знанням.

Головне завдання навчальної діяльності як раз і полягає у тому, щоб здобувати знання. Зміст цих знань має закладатися у відповідних програмах. Завдання педагогіки та психології полягає у знаходженні оптимальної структури змісту та ефективних способів отримання відповідних знань. Знання, які накопичують люди, можуть бути інструментом перетворення світу й одночасно сходиною для досягнення нового, більш високого знання. Ця необхідна умова формування знань націлена на пізнання або навчальну діяльність, звідки впливає винятково велика роль знань у прогресі людства та прагнення до удосконалювання форм його фіксації. Удосконалювання і винахід нових форм фіксації знань є предметом досліджень учених всього світу.

Під формою фіксації знань розуміється його об’єктивізація за допомогою тієї або іншої знакової системи на якомусь матеріальному носії, наприклад, на папері, плакаті, дорожньому щиті, кіноплівці, екрані телевізора чи дисплею і т. інше. Знання – це психічний феномен, надбання психіки окремих індивідів, але в такому виді не може передаватися іншим особистостям. Після ж його об’єктивізації (фіксації) на матеріальному носії у формі тексту, креслення, малюнка, формули тощо, зміст цього знання стає доступним необмеженому числу його споживачів, зручним для поширення у просторі і часі. Всяка форма фіксації знання є у той же час і засіб комунікації [4].

Сучасний етап розвитку нашої країни з усією гостротою ставить перед педагогічною наукою та освітніми закладами питання про ефективність шляхів і методів підготовки молодих людей до

прискореного входження у сферу виробничих відносин суспільства. Для розв’язання цієї проблеми необхідно проаналізувати навчальну інформацію, що стосується спеціальної професійної, її структуру та процес сприймання.

У нашому дослідженні найбільший інтерес становлять два види фіксації таких знань – піктографічний та ідеографічний. Вони найбільше використовуються у навчальній діяльності, професій типу “Людина – техніка”, зокрема водіїв. Дорожній світлофор, маючи три кольори, які розташовані у певній послідовності, посилає нам прагматичну інформацію, що цілком упорядковує і робить достатньо безпечним вуличний рух.

Процес сприйняття дорожньої обстановки починається з впливу на органи чуттів людини деяких подразників. Психологічну структуру інформації можна уявити у виді триланкової ієрархії: знак – значення – зміст.

Роль знаку полягає в тому, щоб репрезентувати, замінити якусь річ, виступаючи її субститутом, “підміненою” сутністю цієї речі для свідомості. Найбільш важлива і характерна ознака знаку, звісно ж – його функція інформаційного заміщення об’єкта, який представляє цей знак (заміщені об’єкти в подібних випадках звичайно називаються денотатами).

Важлива гносеологічна й одночасно психологічна функція знака виявляється в тому, що при його сприйнятті у свідомості спливає уявлення про денотату. Це може конкретно реалізуватися у вигляді уявлення дорожньої обстановки або значення дорожнього знаку.

Кожна з численних форм буття знаку більш-менш різниться від інших форм буття знаку функції. Достатньо порівняти функції дорожніх знаків з іншими, такими, як ім’я, емблема, музичний знак, знак увічливості, щоб переконатися в існуванні їхньої різниці. У ряді випадків функцію знака виконує і проста відсутність знаків. Так, відсутність знаків пріоритету на перехресті робить його рівнозначним. Але головна функція, загальна для знаку, як категорії, – генерувати у свідомості уявлення про денотату.

У психології та філософії спостерігається тенденція розуміти під знаком не стільки матеріальне утворення, що замінює той або інший об’єкт, скільки ідеальне психічне відображення визначеного предмета, явища, їхньої властивості тощо.

У психологічному ракурсі вона звертає увагу на той безсумнівний факт, що при оперуванні знаками суб’єктивно має справу не зі знаком як матеріальним об’єктом, а з його психічним

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТАРШОКЛАСНИКІВ ШЛЯХОМ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ТА ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАСОБІВ

відбитком, тобто з якимсь ідеальним продуктом, гетерогенним вихідному матеріальному знаку. Знак стає ніби прозорим, і через нього просвічується його значення. Це повною мірою стосується знаків дорожніх.

Вони будуть виконувати свої знакові функції незалежно від того, чи виготовлені вони на металі, дереві, пластмасі, склі або, скажімо, проєктуються за допомогою діaproектора на екран під час навчання. Головне щоб водій сприймав зображення знаку, щоб у нього в результаті сприйняття виникло уявлення про нього, а вона генерує значення знаку і тим самим вказує на відповідне поведіння, або дію. Більше того, якщо в тумані, в темноті або вкритий інеем знак, наприклад, “Дати дорогу”, невидимий чітко, то уявлення форму цього знаку (вершина рівностороннього трикутника спрямована вниз), та його ідеальної сутності, цілком достатньо, щоб скоригувати поведіння водія.

Психолог М.В.Гамезо вказує, що “знак – це таке матеріальне заміщення предмета, яке народжується у процесі людської діяльності для її оптимізації. Знак – це матеріальне вираження предмета пізнання, опосередковане уявою цього предмета”.

Звідси випливає, що знак як матеріальне утворення – це продукт знаку як ідеального, психічного феномену. У більшості випадків цей останній є не що інше, як психічна уява, образ. Саме це вказує на можливість розуміння знаку як психічного утворення і дає підстави підтверджувати про знакову природу психічного. Уявлення і знак насправді є діалектично пов’язаною системою.

Надалі під знаком (дорожнім) ми будемо розуміти матеріальний, почуттєво сприйманий об’єкт (явище, властивість, дія тощо), як правило, що відрізняється від об’єкта, ним позначеного, і виступає у пізнанні і спілкуванні людей як представник, що інформаційно заміщає деякий предмет або сукупність предметів, їхньої властивості або відношення і застосований для придбання, збереження, перетворення і передачі повідомлення або компонентів повідомлень.

Комп’ютерне моделювання розглядається як універсальний метод, що має місце у пізнавальній та практичній діяльності учнів. Навчальне комп’ютерне моделювання відображає найбільш суттєві характеристики оригінального процесу чи об’єкта. Така діяльність прискорює процес засвоєння учнями нових понять, процесів, прикладів і робить їх більш зрозумілими та доступними.

На думку американських вчених, комп’ютер

може не тільки змінити образ і стиль мислення людини, але і створити передумови для формування нових підходів до освіти в цілому [6].

Успішне засвоєння змісту навчального матеріалу залежить від правильного вибору і застосування дидактичних прийомів, які активізують пізнавальну діяльність учнів. Найбільший ефект дають такі прийоми, котрі наближають процес, що вивчається до реальних умов. Приклад такого процесу бачимо у створенні динамічних моделей проїзду перехрестя та інших дорожніх ситуацій.

Аналіз літератури з використання ЕОМ показує, що комп’ютери знайшли широке застосування у різних видах навчальної діяльності. Проте питання шляхів вдосконалення методики застосування комп’ютерів при підготовці водіїв автотранспортних засобів потребує дослідження.

З метою вдосконалення дидактичних аспектів використання ПЕОМ на заняттях нами розглядається ефективність застосування комп’ютера при викладанні нового матеріалу, проведенні лабораторних занять, самостійної підготовки та контролю рівня знань. Для розв’язання таких завдань необхідно зазначити, що комп’ютер може виконувати певні функції:

- 1) виводити на екран інформацію з різною швидкістю та у будь який час, враховуючи темп уроку;
- 2) зупиняти, фіксувати, переміщувати інформацію, об’єкти чи процеси;
- 3) створювати та демонструвати анімаційні моделі;
- 4) вести облік помилок та оцінювати рівень знань;
- 5) звертатися за допомогою до літератури;
- 6) передавати інформацію з дисплею на проєкційну та телевізійну апаратуру.

Розглянемо приклади, які демонструють дані функції.

На вступному занятті розглядається система ВАД та її структура, тому доцільно представити графічно зміст. Таку інформацію необхідно подати спочатку у загальному вигляді, а при розповіді про елементи системи – виділити окремими схемами.

Для створення такої наочності формуємо базу даних у певному каталозі. Стандартні дорожні знаки найбільш ефективно створювати за допомогою сканування. При необхідності їх редагуємо та зберігаємо у форматі JPG. Нестандартні знаки (уявні) створюємо у програмі Photoshop.

При вивченні теми “Проїзд перехрестя” старшокласники виконують досить багато вправ

МОДЕЛЮВАННЯ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

з визначення черговості проїзду перехресть. Вправи виконуються на картках програмованого контролю, ПЕОМ та планшетах з моделями проїзних частин, засобами регулювання дорожнього руху та транспортними засобами. При розв'язанні таких вправ учні використовують теоретичні знання відповідних пунктів ПДР на практиці, але, зрозуміло, що така практика є штучною. З метою наближення занять у класі до реальних дорожніх та технологічних умов нами створені динамічні моделі перехресть, за допомогою яких є можливість демонструвати різноманітні дорожні ситуації проїзду для демонстрації на комп'ютерах.

Висновки. Для підвищення ефективності підготовки водіїв транспортних засобів необхідно:

а) привести у відповідність зміст екзаменаційних білетів ДАІ з кваліфікаційними вимогами до водіїв транспортних засобів;

б) підвищити відповідальність водіїв за порушення пунктів ПДР, які найбільше

впливають на безпеку руху, що покращить дисципліну на дорогах;

в) широко впроваджувати у навчальний процес інформаційні та методичні можливості ПЕОМ, зокрема динамічні моделі проїзду перехресть та тестування на швидкість сприймання і увагу.

1. Сигнал №1, – 2004. – С. 32.

2. Сериков В.В. *Формирование у учащихся готовности к труду*. М.: Педагогика, 1988. – С.91.

3. Алексеева М.І. *Мотиви навчання учнів*. К., “Радянська школа”, 1974. – С.19.

4. Антонов А.В. *Информация: восприятие и понимание* К.: Наукова думка 1988. – 184 с.

5. Удалов С.Р. *Конструирование с применением компьютера на уроках черчения // Информатика и образование*, – 1994 №3 – С.35 – 39.

6. Оксман В.М. *Компьютерная грамотность и профессиональная компетентность // Сов. Педагогика*. 1990 – №4 – С.68 – 69.

Василь Федоришин, доцент

кафедри інструментального та оркестрового виконавства

Інституту мистецтв НПУ ім. М.П. Драгоманова

м. Київ

МОДЕЛЮВАННЯ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

У статті пропонується модель системи формування основ виконавської майстерності майбутніх учителів музики. Розглянуто шляхи удосконалення цього процесу на заняттях камерно-оркестрового колективу. Особлива увага звернена на спеціальні знання, уміння і навички, що необхідні майбутньому вчителю музики у виконавській діяльності.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичне підґрунтя концепції формування основ виконавської майстерності майбутнього вчителя музики дозволяє здійснити моделювання педагогічного керівництва цим процесом. Узагальнюючи дослідження авторів із прийому моделювання (Н.В. Кузьміна, В.О. Слассьонін, Л.Г. Арчажнікова, Г.М. Падалка, О.П. Рудницька та інш.), слід зазначити, що модель професійної діяльності є обов'язковою у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу.

Моделювання як одна з форм наукового пізнання та практичного перетворення дійсності набуває зараз ще більшого значення. Наукове визначення поняття моделі – це такий спосіб пізнання дійсності, котрий полягає у відображенні та відтворенні явища (його властивості,

структури, динаміки тощо) за допомогою системи, штучно побудованої людиною.

Загальноприйнятим є підхід до розробки моделі фахівця з позицій теорії діяльності. Спираючись на цю теорію, можна визначити знання як елементи дій, котрі дозволяють реалізувати визначений тип діяльності. Завдяки тому, що діяльність завжди спрямована на розв'язання нагальних завдань, котрі постають перед особистістю, то діяльнісний підхід допомагає підійти до проблеми професійної підготовки з боку розв'язання цих завдань, бо цей напрям визначає рівень підготовки фахівців. Якість професійної підготовки фахівця залежить від ступеня обґрунтування трьох основних категорій: мети навчання, змісту навчання й виховання, принципів організації навчально-виховної діяльності.